

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden (sidste) behandling af forslag til folketingsbeslutning vedrørende en af Den internationale Arbejdskonference i Genève i året 1961 vedtagen konvention om delvis ændring af de af Den internationale Arbejdsorganisations generalkonference på dens første 32 møder vedtagne konventioner.

(Første behandling findes i tidenden sp. 2244).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Sagen sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Forslaget til folketingsbeslutning vedtoges enstemmigt med 126 stemmer.

Formanden: Der vil nu blive givet socialministeren meddelelse om denne vedtagelse.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om afgift af og tilskud til apoteker for årene 1960 og 1961.

(Første behandling findes i tidenden sp. 1881, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 171).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Mørk: Jeg skal tillade mig at henvise til den af udvalget afgivne betænkning og kan i øvrigt anbefale lovforslaget til vedtagelse uforandret.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1-3 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg stiller forslag om, at lovforslaget går direkte til tredje behandling

uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om forsvarrets personel.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 865, fremsættelsen i tidenden sp. 2131).

Victor Gram: Forslaget til lov om forsvarrets personel er stort set tilrettelagt efter samme princip som loven om forsvarrets ordning og hjemmeværnsloven, nemlig kun at nedfælde det strengt nødvendige i lovens paragraffer, medens en række bestemmelser fastsættes ved kgl. anordning af forsvarsministeren. En sådan forenkling af lovgivningen har utvivlsomt sine fordele, måske særlig på forsvarrets område, hvor en løbende tilpasning til udviklingen vil hæmmes ved en alt for detaljeret udformning i lovene, men det kan naturligvis også være betænkeligt at overlade alt for mange beføjelser til administrativ afgørelse. Dette indebærer naturligvis ingen problemer, når det er den rigtige minister, der sidder med beføjelserne, men vi kan vel ikke vente altid at være så heldige. Jeg har absolut tillid til den nuværende højtærede forsvarsminister, men selv for ham og for administrationen af denne lovgivning ville det have været af betydelig værdi, om vi havde fået det politiske folketingsudvalg, som forsvarsministeren foreslog i forslaget til lov om forsvarrets ordning. Men det ville man jo fra de to store oppositionspartiets side dengang ikke være med til. Nu kan man trøste sig med, at der næppe går mange år mellem forsvarslovenes optagelse til revision i det høje ting. Udviklingen og påvirkningen skrider jo hastigt. Det gælder vel først og fremmest love om forsvarrets ordning, men jeg tror heller ikke, den nye lov efter vedtagelsen af det foreliggende forslag til lov om forsvarrets personel ret mange år vil kunne opfylde de krav, udviklingen vil stille. Spørgsmålene om enhedsforsvar og ét befalingsmandskorps er jo ikke frit i luften svævende teorier; de har visse faste holdepunkter i udviklingen, og jeg tror ikke, der vil gå så forfærdelig lang

[Victor Gram.]

tid, før vi har disse spørgsmål til realitetsdrøftelse i det høje ting.

Allerede i det af forsvarskommissionen i 1949 nedsatte personeludvalg havde man i kommissoriet den konkrete opgave at undersøge mulighederne for at erstatte den daværende befalingsmandsordning med ét befalingsmandskorps. Udvalget nåede ikke at tilendebringe sine overvejelser, før det blev anmodet om at afslutte sit arbejde, men i den beretning, det afgav til forsvarskommissionens formand, skitseredes en enhedsbefalingsmandsordning. Overvejelserne i forsvarskommissionen førte imidlertid til den ordning, vi har i dag, og som nu har eksisteret siden 1951.

Tiden var vel dengang ikke inde til at tage springet til en enhedsordning. Den er det måske heller ikke i dag — måske mere af irrationelle end egentlig reelle grunde. Men jeg er ikke i tvivl om, at enhedsordningen kommer, og uden den tror jeg heller ikke vi vil være i stand til at opbygge et virkelig rationelt og hensigtsmæssigt uddannet og sammensat befalingsmandskorps eller løse de indre problemer, som altid vil findes ved flere befalingsmandsgrupper.

Vel, dette hører forhåbentlig en nær fremtid til. Indtil da vil det være rigtigt og nødvendigt at afbøde nogle af svaghederne i den gældende lovgivning, og det er jo det, lovforslaget tilsigter.

Personlig er jeg af den opfattelse, at det var en fejl, at man ikke allerede i 1951 førte specialofficersordningen til bunds. Fenrikkgruppen kom til at svæve så underligt i luften. Jeg erindrer endnu fra 1951 Bo Bojesens tegning i serien „Venstre-vikingerne saga“, og jeg vil gerne anmode om den højtærede formands tilladelse til at citere teksten til denne tegning, der fandtes i Politiken for den 11. juni 1951:

„Lys og grøn stod bogen, og let var tonen i lejren, nu man stundede mod sammersolhverv. På højen samlede Erik fra Ringe sine mænd, og alle følte, at store ting var i gære. Frem kaldte han Harald Sværdsvinger og sagde: Ingen har som du forstået samråds snak, og sjældent vandt klogskab mere sølsom sejr. Da skal du nemme tankefrænders taknemlighed. Jeg kærer dig til vor fenrik,

at du kan stå midt iblandt os og vorde hverken fugl eller fisk, men blot dig selv.“

Vel, det var den muntre side af den sag. Jeg er nu ikke så sikker på, at perioden har været idel morskab for denne kategori af befalingsmænd, der i realiteten blev stillet ringere, end de var i forvejen. Jeg er derfor glad for, at denne skønhedsplet nu fjernes, og jeg tillader mig at håbe, at man i alle befalingsmandskredse vil forstå betydningen heraf.

Jeg har bemærket, at lovforslagets vedtagelse vil betyde, at de nærmere regler for hjemmeværnets personel fastsættes ved særlig lov. Det vil imidlertid være meget ønskeligt, synes jeg, om sådanne regler får gyldighed for forsvarets og hjemmeværnets personel samtidig. Jeg tænker i denne forbindelse først og fremmest på indførelsen af majorgraden. Jeg vil derfor gerne spørge den højtærede forsvarsminister, om det ikke er hans hensigt snarest efter denne behandling at fremsætte forslag til lov om ændringer i hjemmeværnsloven med sigte på gennemførelse samtidig med denne lov.

I bemærkningerne til lovforslagets paragraffer om øvrige befalingsmænd gives der udtryk for, at til seniorsergenter vil kunne forfremmes oversergenter, der har en teknisk eller anden speciel uddannelse, og at der derefter gives dem varig tilknytning til forsvaret. Det siges endvidere, at graden forudsættes i den militære rækkefølge henført til en selvstændig klasse mellem oversergenter og klassen for løjtnanter, fenrikker m. fl. Selve betegnelsen seniorsergent siger jo ikke meget om, hvad denne gruppes opgaver vil være; det er en betegnelse, der kan dække hvad som helst. En mere konkret dækkende betegnelse ville nok være ønskelig. Hensigten med denne gruppe må være at søge dækket det naturlige behov for teknisk og specielt uddannet personel, som et moderne forsvar har, en specialistgruppe, om man vil. Det er jeg indforstået med, men for at der ikke skal være nogen tvivl om, hvad denne gruppe kan anvendes til — og hverken lovforslaget eller bemærkningerne er jo særlig oplysende på dette punkt — vil jeg gerne understrege, at disse bestemmelser i lovforslaget ikke kan anvendes til ad bagdøren at indføre en ny underofficersgruppe i forsvaret. Jeg tror at være i nøje overensstem-

[Victor Gram.]

melse med den højtærede forsvarsminister i denne opfattelse, men jeg tror det også ønskeligt, at det siges fra denne talerstol.

Også med hensyn til distinktioneringen vil jeg gerne gøre en enkelt bemærkning. Forsvarsministeren gav i sin fremsættelsestale udtryk for, at det var tanken i almindelighed at tage distinktioneringen af værne-personel op til overvejelse. I bemærkningerne til § 3 siges det, at specialofficersgruppens distinktionering i princippet skal svare til officersgruppens, dog suppleret med en særlig gruppeafmærkning. Man anfører som eksempel, at gruppeafmærkning for fenrikker i søværnet skal bestå af de pågældendes tjenestegrensmærke over rundgående snor(e) uden „øje“. Jeg har naturligvis ikke noget imod, at man på en befalingsmands distinktioner kan se, hvilken grad han har, hvilket våben han tilhører o. s. v., altså en distinktionering, der er virkelig sagligt begrundet, men jeg har personlig lidt svært ved at se det saglige og nødvendige i en afmærkning, der går herudover. Det er et meget ømtåligt problem, og vi må i de ydre kendetegn undgå at opdele i 1. og 2. classes officerer eller blot at skabe et indtryk heraf. Jeg vil derfor indtrængende henstille, hvis man ikke kan undgå en gruppeafmærkning, at den bliver så diskret som overhovedet muligt.

Den egentlige årsag til, at dette lovforslag ikke blev behandlet allerede i sidste folketingssamling, var personelorganisationernes ønske om en behovsundersøgelse og en undersøgelse af arbejdsområdefordelingen. Jeg har noteret forsvarsministerens bemærkninger om, at de administrative bestemmelser, hvorefter arbejdsområderne fordeles mellem de militære personelkategorier, nu betragtes som liggende fast. Det er jo et område, der har givet anledning til mange indre uoverensstemmelser, og jeg betragter det som et stort fremskridt, at der nu synes at kunne fastlægges konkrete retningslinjer under personelorganisationernes medvirken.

I denne forbindelse må jeg måske gøre en enkelt bemærkning om den militære rækkefølge. Bestemmelser herom er fastsat i kgl. anordning af 1952. Det fremgår ikke klart af bemærkningerne til lovforslaget eller af den højtærede forsvarsministers

fremsettelsestale, om det er tanken at tage denne kgl. anordning om den militære rækkefølge op til overvejelse og eventuelt til revision. Jeg tror, at det er ønskeligt og nødvendigt, at det sker. Der findes efter min mening åbenbare svagheder i den nuværende ordning, som helst skulle rettes. Jeg skal kun nævne en enkelt ting som f. eks., at en ældre erfaren reserveofficer på kontrakt altid vil stå efter en nyudnævnt officer af linjen af samme grad. Denne ordning må have overlevet sig selv, og der må findes en mere hensigtsmæssig og smidigere ordning.

Jeg vil gerne spørge den højtærede forsvarsminister, om det ikke er tanken i forbindelse med de øvrige love om oprykning til kommando og om områdefordelingen også at tage anordningen om den militære rækkefølge op til overvejelse og eventuelt til revision.

Hvad behovsopgørelsen angår, har den som anført af den højtærede forsvarsminister ingen direkte virkning på lovens udformning. Det er imidlertid et særdeles kompliceret og vigtigt problem. Forsvaret har ikke den nødvendige tilgang af kvalificeret befalingsmandspersonel. Årsagerne hertil er mange forskellige, de findes både i det civile samfund og inden for forsvarets egne områder. Jeg skal i denne forbindelse afstå fra forsøg på at gå ind i en analyse af disse forhold, men jeg vil dog rejse det spørgsmål, om vi inden for forsvaret og de muligheder, forsvaret selv har, er tilstrækkelig opmærksomme på, hvad vi selv kan gøre for at afhjælpe nogle af manglerne. Er uddannelsen på vore befalingsmands- og officersskoler rationelt anlagt efter det behov, der findes i et moderne forsvar? Slæber vi ikke rundt med for mange traditioner, som i sin tid havde deres berettigelse, og som vi havde råd til at have, men som ikke længere har nogen værdi, og som tiden er løbet fra? Anvendes personellet efter dets uddannelse, og har vi det helt rigtige inspirerende klima på den militære arbejdsplads? Jeg er meget vel klar over, at det er meget lettere at pege på skavankerne og rejse diskussion om dem, end det er at afhjælpe dem. Jeg ved også, at der er mange positive bestræbelser i gang inden for forsvaret for at forsøge at afhjælpe dem. Jeg tror også, det er nødvendigt mere åbent at erkende, at vi inden

[Victor Gram.]

for forsvarret har en række uløste problemer, og at vi selv kan gøre meget for at stimulere tilgangen til befalingsmandskorpset og derved skabe større muligheder for, at den personellov, vi nu behandler, får rimelig mulighed for at dække det, den skal dække.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne anbefale lovforslaget til hurtig og velvillig behandling.

Østergaard: Det foreliggende forslag til lov om nyordning af forsvarrets personelordning, som folketinget nu skal til at behandle, kan jo betragtes som en tredje og afsluttende etape af den lovgivning, der i de sidste år er gennemført med henblik på en forbedring og en nyordning af vort samlede forsvar. For snart 2 år siden gennemførtes efter mange års forberedelser og forhandlinger en ny organisationslov, der hviler på det hidtil bredeste forlig, vi har haft på dette område, og inden for denne rammelov skulle et godt og solidt forsvar kunne opbygges.

Jeg forventer, at der under den udvalgsbehandling, der vil finde sted af det foreliggende lovforslag, vil kunne indhentes oplysninger fra forsvarsministeriet om, hvordan det i øjeblikket står til med genopbygningen og reorganisationen af vort forsvar ifølge den lov, der blev vedtaget for 2 år siden.

I fjor fik vi som en anden etape gennemført en ny hjemmeværnslov også på grundlag af en bred politisk enighed, hvad der ligeledes skulle love godt for denne særlige afdeling af forsvarret. Det er af stor betydning at have et hjemmeværn, også fordi der derved skabes en mere direkte kontakt mellem den civile islet og selve militæret og forsvarret.

Derefter står vi nu som sagt ved den tredje lovgivningsetape, personeloven, med alt hvad dertil hører. Jeg kan allerede nu udtale ønsket om, at også denne sidste lovgivning må blive gennemført på grundlag af den bredest mulige politiske enighed.

Det må indrømmes, at den højtærede forsvarsminister har gjort et stort forberedende arbejde og har haft mange forhandlinger for at kunne møde her i tinget med et lovforslag om forsvarrets personel, der har de direkte interesserede personelgrupper bag sig. Vi er alle sammen interesseret i at få en personellov, som også de direkte interesserede parter står bag. Det er umådelig vigtigt, at en sådan personellov med tilsluttende bestemmelser er i orden, forstået på den måde, at den er rimelig og føles rimelig af de grupper, der nødvendigvis skal samvirke og samarbejde i forsvarret. At en personellov er sådan, er en afgørende forudsætning for, at alle kan komme til at yde den bedst mulige indsats til fordel for vort forsvar som helhed. Det gælder ikke alene linjeofficererne og specialofficererne, det har også virkning ud til den tusindtallige skare af værnepligtige befalingsmænd og menige. Det er også af vigtighed, at forholdet personelgrupperne imellem bliver bragt til et balancepunkt, så det ikke stadig skal give anledning til diskussion og til utilfredshed mellem disse grupper. Hvis dette mål kan nås i praksis med det foreliggende lovforslag, vil meget være vundet, og vi vil gerne medvirke til det.

Offentligheden er bekendt med de langvarige forhandlinger og drøftelser, der har fundet sted mellem de interesserede parter og forsvarsministeriet, og vi ved også, at der har foreligget mange lovudkast vedrørende de omstridte punkter. Resultatet foreligger nu her. Det kan vel ikke betegnes som et bredt forlig grupperne imellem, men som et resultat, der under de givne forhold møder mindst modstand, og dette kan også under sådanne givne forhold være særdeles positivt.

På grund af den smalle kant, som forliget hviler på — hvis man kan bruge det udtryk — kan man næppe regne med, at der kan ske ret meget vedrørende disse punkter under selve udvalgsbehandlingen. Venstre kan tilslutte sig lovforslagets hovedprincipper, derunder at fenrikker og overfenrikker

[Østergaard.]

får status sammen med de andre special-officerer. Dette betegner opfyldelsen af et ønske hos de pågældende og må være en forbedring, som vi kan unde dem, selv om de ikke får den navneforandring, de samtidig har ønsket.

Det samme kan vi sige om distinktioneringen, som nu skal finde sted, hvad angår linjeofficererne. Denne sag kan jo næppe heller diskuteres i år, al den stund vi i fjor i udvalget vedrørende hjemmeværnsloven overraskende fik gennemført, at stjerne-distinktionering skulle indføres for hjemmeværnets personel. Forsvarsministeren vil erindre min stilling hertil i fjor; jeg kan betro ministeren, at jeg skal ikke rippe op i den sag nu, men jeg går ud fra, at den kendsgerning, at dette blev gennemført for hjemmeværnet i fjor, betyder, at også fennikkernes stjernedistinktionering, som er en konsekvens deraf, ikke kan diskuteres.

Når det er sagt, vil jeg gerne knytte enkelte spørgsmålslignende bemærkninger til nogle punkter i lovforslaget. Det, man har tilstræbt, er at gøre personelloven overskuelig og at søge frem til en forenkling, og det må tilstås, at dette i vidt omfang er nået. I denne forbindelse foreslås det, at lægepersonel bliver indført i den militære rækkefølge. Jeg ved udmærket, at lægepersonellet også har været i den militære rækkefølge før, men det hørte da under selve krigsmateriefforvaltningen. I forenklingsojøemed indføres nu militærlægerne i den almindelige militære rækkefølge. Jeg kan ikke skjule, at det støder mig noget at se betegnelserne fra generallæge helt ned til undertandlæge i den militære rækkefølge. Man har samtidig foretaget andre forenklingstræbelser; jeg tænker her på, at det gejstlige personel, musikerpersonellet og auditorpersonellet placeres uden for den militære rækkefølge under § 5 med en motivering, om hvilken der står i bemærkningerne til §§ 1 og 2, at der er intet behov for, at dette personel udnævnes til befalingsmænd for at udføre sine normale tjenestefunktioner. Jeg vil gerne stille det spørgsmål: har man egentlig i forsvarsministeriet overvejet, om det er nødvendigt for lægepersonel og tandlægepersonel at have disse grader for at udøve deres funktioner? Det

er kun et spørgsmål, ikke et forslag, men det kunne være interessant at vide det.

Det næste punkt, jeg vil omtale, er, at majorgraden indføres. Som oplyst sker det i anledning af samarbejdet inden for NATO, og det er en ændring, vi kan tilslutte os.

Dernæst kommer vi til spørgsmålet om de øvrige befalingsmandsgrader. Der foreslås nu indført de nye betegnelser seniorsergent af første grad og seniorsergent af anden grad, og det sker med den motivering, at det er oversergenter med en særlig teknisk kunnen, der skal udnævnes hertil. I denne forbindelse vil jeg gerne spørge, hvilken særlig uddannelse man regner med at disse oversergenter skal have for at gøre sig fortjent til at blive udnævnt til seniorsergent af henholdsvis første og anden grad. Samtidig vil jeg gerne sige, at jeg synes ikke godt om dette begreb seniorsergent, og jeg tror, det er alt for upraktisk at bruge. Dette skal ikke forstås på den måde, at jeg vil vende mig imod, at oversergenter forfremmes; men kan vi ikke nøjes med at give adgang til, at de rent lønningsmæssigt kan forfremmes et par trin, således at de lønningsmæssigt kommer til at ligge dér, hvor man gradsmæssigt har villet anbringe dem? Lad os så blive fri for det ubehagelige og uhåndterlige ord seniorsergent.

Jeg vil gerne knytte en bemærkning til punktet med korporalerne. Det har undertiden i den offentlige debat været antydnet, at korporalerne helt skulle kunne undværes og erstattes med menige gruppeførere. Har man i forsvarsministeriet haft alvorlige overvejelser i den retning, og i bekræftende fald, hvor vidt er man nået? Man har fra flere sider hævdet, at det ville være en forbedring.

Nu har jeg sprunget punktet med oversergenterne over. Det fremgår ikke just af lovforslaget, at man tilstræber at oprette en overofficiantskole, men det var vel egentlig et ønske fra de pågældende befalingsmandsgrupper, som det var værd at efterkomme. Jeg kunne tænke mig i den forbindelse at spørge: er det vanskeligt at etablere en skole for sergenter, før de er blevet oversergenter, og er det bekosteligt, for ellers kan det være i alles interesse, at vore befalingsmænd får den bedst mulige uddannelse, og så kunne der være endnu mere

[Østergaard.]

grund til, at nogle kunne udnævnes til oversergenter med en bedre lønmæssig placering?

Det var altså nogle af de foreløbige spørgsmål. Der er ikke tvivl om, at der ved nærmere gennemgang af selve lovforslaget vil komme nye frem, men vi er klar over, at alle spørgsmål, der vil blive stillet i et udvalg, også vil blive besvaret dér. Det bliver der nok anledning til.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne på forhånd tilsige venstres velvillige medvirken til, at vi får gennemført en god personellov.

Gottschalk-Hansen: Det foreliggende lovforslag er udtryk for et kompromis, sådan som det ofte må blive tilfældet, når forskellige interesser skal sammenarbejdes, et kompromis, hvor ingen får alt, men alle får noget.

Rent principielt må jeg mene, at man skal være noget tilbageholdende med hensyn til at ændre ved en gældende personellov, da en sådan revision i almindelighed vil skabe nogen uro og en vis utilfredshed inden for nogle af de områder, der berøres af den forestående ændring. Men når man som i det foreliggende tilfælde foretager en ajourføring — og det er faktisk det, det hele drejer sig om — af den gældende personellov fra 1951, må det vel siges at være fuldt berettiget, at den foreslåede i virkeligheden meget beskedne ændring finder sted, så meget mere som det vel også er en af forudsætningerne for forsvarsforliget i fjor. Jeg kan derfor på mit partis vegne give tilslutning til ministerens forslag, som jeg i det store og hele finder tilfredsstillende, idet jeg dog vil pege på et par enkelte skønhedspletter, som jeg senere skal komme tilbage til. Jeg skylder sandheden at oplyse, at der inden for min gruppe er enkelte medlemmer, som vil tage forbehold over for lovforslaget, men på partiets vegne skal jeg give tilslutning til dets fremme.

Med hensyn til indførelse af majorgraden inden for den militære rækkefølge og den begrundelse, der i bemærkningerne til lovforslaget gives for denne nydannelse i vort officerskorps, er den så vel motiveret og indlysende, at jeg kun med glæde kan tilslutte mig den. Graden findes inden for de NATO-lande, vi samarbejder med, så alene

af den grund må det findes ganske naturligt, at denne charge findes inden for det danske forsvar. Dertil kommer, at denne grad tidligere har eksisteret i den danske hær, så også af historiske grunde kan man finde det naturligt at genindføre majorgraden.

Uden at ville optræde i rollen som admiralen i „Pinafore“ vil jeg gerne spørge ministeren, om man ved at indføre denne gradsbetegnelse også følger sagen helt op, således at de nye majorer får distinktioner, der svarer til tilsvarende udenlandske gradsbetegnelser, for når motiveringen er den, at man får chargen, fordi den findes i de lande, vi militært samarbejder med, må det vel være en naturlig konsekvens, at man også på distinktionerne kan konstatere dette. Det er selvfølgelig et spørgsmål, vi kan drøfte i et kommende udvalg, men jeg ville egentlig være veltilpas ved et tilsagn fra ministeren allerede nu og her.

Den største og vigtigste ændring i lovforslaget, der gør overfenrikker og fenrikker til medlemmer af specialofficersgruppen, kan vi, og det er altså flertallet i partiet, også tilslutte os. I den forbindelse kan jeg ikke tilbageholde et personligt hjertesuk. Man skulle efter min mening aldrig have afskaffet den gamle underofficersgrad. Hvor var de dygtige, og hvor var de værdifulde for vort forsvar, for vor hær, mange af disse gamle underofficerer, men det er historie nu. Udviklingen går i en helt anden retning. I betragtning af den struktur, der kendetegner vort forsvar i dag, kan jeg ikke indse, at der skal være nogen som helst grund til ikke at inkorporere gruppen overfenrikker og fenrikker i specialofficerernes rækker. De bevarer altså deres titel, men vil fremtidig være at regne for specialofficerer.

I øvrigt er det ikke ret mange personer, det drejer sig om. Efter hvad der er oplyst over for mig, har specialgruppeorganisationerne i alt ca. 2 500 medlemmer. Af disse har ca. 50 pct. eller 1 250 status som officerer. Af resten når de tre fjerdedele eller 935 op i gruppen som specialofficerer, dog først når de når en alder af ca. 40 år, medens de resterende 315 efter den hidtil gældende personellov forbliver overfenrikker eller fenrikker, indtil de falder for aldersgrænsen, der som bekendt for disses

[Gottschalck-Hansen.]

vedkommende er 55 år. Ændringen betyder altså alt taget i betragtning, at disse 315 befalingsmænd, dog et ret begrænset tal, der ellers aldrig ville være blevet officerer, nu, hvis denne lovgivning gennemføres, og det håber og tror jeg, omgående vil blive det.

Derimod ligger det lidt tungt med forslaget om at indføre begrebet seniorsergenter af 1. grad og seniorsergenter af 2. grad. Jeg deler den betænkelighed, som det ærede medlem hr. Østergaard har givet udtryk for. Det er, højtærede minister, næsten ikke til at sige. Jeg synes, det er et tåbeligt udtryk. Det er udansk, det er tungt, det er dårligt svarende til dansk militær udtryksmåde. Man kan da ikke sige: javel, hr. seniorsergent. (*Afbrydelse af justitsministeren* [Hans Hækkerup]). Det er lige til at brække tungen på. Ja, jeg kan sige det. Den højtærede justitsminister afbrød mig, jeg tror ikke, han kan gøre det; evnerne er jo forskellige. Det var dog meget mere naturligt, om vi anvendte udtrykket stabsergent. Det er gammelt, det er kendt, det er brugt tidligere inden for dansk forsvar som en gradsbetegnelse, og hvad der er det interessanteste: det benyttes inden for de NATO-lande, vi samarbejder med, både i England, i Holland og i Amerika, og når man motiverer indførelsen af majorgraden, for så vidt angår linjeofficererne — hvis jeg må bruge denne betegnelse — med, at der skal være den samme terminologi, den samme gradsbetegnelse på det område, kan man selvfølgelig også gøre det inden for den del af sergentgruppen, som har gjort sig fortjent til at opnå en charge, den, ministeren tænker sig som seniorsergent, men som jeg altså anbefaler må blive stabssergent. Jeg håber på ministerens forståelse, når vi skal drøfte dette nærmere i det samråd, som utvivlsomt vil finde sted i det kommende udvalg.

Det glæder mig at konstatere, at man har åbnet adgang til at antage kvinder til frivillig tjeneste i værnene og antage dem efter de retningslinjer, vel at mærke, hvorefter man antager mandligt frivilligt personel. Jeg håber så, at det også indebærer, at disse kvinder får advancementsmuligheder på samme måde som andre, der militært ansættes. Jeg er helt indforstået med, at en

forudsætning selvfølgelig er forbliven i de frivillige korps, idet medlemskab i et af disse korps jo er en forudsætning for det civile ansættelsesforhold, der hersker i dag. Der bliver altså nu i modsætning til tidligere tale om en militær ansættelse af kvindeligt personel, og vi er for så vidt nået et væsentligt skridt nærmere kvindens ligestilling, altså med alle advancementsmuligheder. Dog skal de vel formentlig ikke kunne ansættes som udskrivningschefer.

Jeg deler den opfattelse, at auditor-korpset, det gejstlige personel, musikerpersonellet og en del af mekanikerpersonellet holdes uden for den militære rækkefølge. Disse grupper er jo kun ganske periferisk omtalt i selve lovforslaget, men til gengæld mere udførligt behandlet i den kgl. anordning, der som bilag er vedlagt lovforslaget. Det må være sådan inden for værnene, at hvad enten man har en høj charge, eller man er værnepligtig menig, må man kunne møde en af disse folk, en med specielle funktioner, en auditor, en præst, på lige fod, og uden at denne har nogen charge, der forlods enten placerer ham subordineret eller som overordnet over for dem, han møder, hvad enten det er juristen eller teologen, der er tale om.

Jeg vil gerne have lov til med henblik på mit job uden for dette hus at sige, at det glæder mig, at forsvarsministeren efter forhandling med kirkeministeren har tilstræbt en formulering i den kgl. anordning, for så vidt angår det gejstlige personel, der kan tilpasses det forslag, der forhåbentlig inden for en overskuelig fremtid fremsættes vedrørende en feltpræstordning. Det underer mig i øvrigt, at det pågældende udvalg er så tungt arbejdende. Selv om vi opererer med lange tider og evighed, er der ikke ligefrem nogen grund til, at der skal gå så eventyrlig lang tid, inden man finder frem til en forsvarelig ordning på det område.

Igennem mange år har der på frivillighedens basis og uden økonomisk støtte af nogen art været udøvet et stort og værdifuldt arbejde blandt det værnepligtige mandskab fra kirkens side. Jeg er i den lykkelige situation at have to medarbejdere, der flere gange om ugen møder på kaserner til foredrag, til samtaler, til undervisning, og de har aldrig fået 2 flade ører for deres

[Gottschalck-Hansen.]

arbejde, og de gør det heller ikke med henblik på at få noget for det. Men når man ser, hvorledes alt andet ellers honoreres i denne verden, kunne man måske også sige, at de skal ikke leve af Guds ord alene. Det ville være kærkomment, om man fra højeste sted inden for vort forsvar ville påskønne og anerkende og støtte, også økonomisk, det arbejde, der gøres i dag på frivillighedens plan.

Vi har erfaring for — det er jo en ordning, der har bestået gennem år — at det værnepligtige mandskab — og det er jo ganske særlig det, vi har at gøre med i hverdagen — er meget taknemligt og meget interesseret. Der er selvsagt ikke tale om, at de udkommanderes til at høre på en eller anden præst. Det er ganske frivilligt, om de vil deltage i disse sammenkomster, disse samtaler, disse diskussioner, som er fordomsfri og meget frisindede, og hvor enhver tanke kan komme til udfoldelse. Dertil kommer, at en personlig sjælesorg udøves i udstrakt grad.

Jeg tror, at ministeren har forståelse for dette og vil anerkende det, og jeg håber på en god og forsvarlig fremtidig løsning, helst inden for en overskuelig tid.

Jeg skal med disse ord anbefale det foreliggende lovforslag til en grundig og saglig, men også hurtig behandling, og jeg kan som sagt på mit partis vegne anbefale dets fremme.

Else-Merete Ross: Jeg har ikke meget at føje til de oplysninger og kommentarer, dette lovforslag er blevet ledsaget af i ministerens fremsættelsestale og i bemærkningerne til lovforslaget. Der er jo ingen betydningsfulde ændringer i lovforslaget i principiel henseende og kun meget få af større praktisk betydning. Det er vel — set fra enhver synsvinkel — naturligt, at den til dels mere end 10 år gamle personellov nu ajourføres, efterhånden som virkningerne af den ændrede forsvarslov slår igennem.

Overfenrikker og fenrikker, der ved fenrikordningens gennemførelse ikke blev placeret på en måde, de var tilfredse med, i forhold til de almindelige officerer, har nu opnået, at de to grader er officersgrader, således at en fenrik henføres til den samme

klasse i den militære rækkefølge som løjtnanten, medens en overfenrik placeres mellem løjtnanten og premierløjtnanten eller tilsvarende grader. Af bemærkningerne fremgår det, at der har været ført lange forhandlinger både om fenrikernes og overfenrikernes status og om deres gradsbenævnelse, og at der har været divergerende opfattelser mellem de forhandlingsberettigede personelorganisationer. Så vidt jeg forstår, har den højtærede forsvarsminister delvis bøjet sig, så der kun blev tale om en statusændring. Gradsbenævnelsen løjtnant af en eller anden grad bliver ikke gennemført i denne omgang. Vil den højtærede minister oplyse, hvad den praktiske motivering herfor er? Hvis grunden kun er, at man ønsker yderligere trin på det militære hierakis rangstige, har det bestemt ikke min sympati. Både på det militære og det civile område synes jeg vi er nogle slemme titelsnobber. Vi kunne lære af de engelsktalende lande, hvor man ikke i tiltale til overordnede bruger titler, men både til en fenrik og til en højerestående militær og civil person kan nøjes med at sige „sir“ og lade det være godt med det. Det er langt mere demokratisk — og så risikerede man heller ikke, at det virkede fornærmende at sige: javel, hr. løjtnant af reserven. Selv om man altså ikke er kommet igennem med gradsbenævnelserne, er det i hvert fald godt, at det slås fast i loven, at disse grupper nu opnår samme rettigheder som tilsvarende officerspersonel. Der har jo været en del interne diskussioner og fra specialgruppens side megen og forståelig utilfredshed med, at øvrige officerer anså sig for at stå i så stor afstand fra fenrikker og overfenrikker, at de ikke kunne spise i samme messe som disse. Dette latterlige levn fra det gamle preussiske militærteater bliver, efter hvad jeg har forstået, nu afskaffet. Det radikale venstre rejste kravet herom i forbindelse med den nye forsvarslovs gennemførelse, og jeg takker den højtærede forsvarsminister for, at hele denne forældede indstilling i visse militære kredse ikke længere skal hindre disse demokratiske reformer.

§ 4, stk. 3, er nyt i forhold til gældende lov. Som frivillige kan antages såvel mænd som kvinder. Principielt er jeg for mænds og kvinders ligestilling. Efter at en kvinde nu både kan blive landets regent og kan

[Else-Merete Ross.]

blive præst, mangler faktisk kun det militære område i, at ligestilling er opnået på alle områder. Men jeg må indrømme, at min principfasthed ikke rigtig slår til, når det gælder det militære område. Derfor er jeg glad for, at kvinder hos os ikke, som f. eks. i Israel, udskrives til almindelig værnepligt, men at vi nøjes med en frivillig ordning. Da denne frivillige ordning imidlertid benyttes af mange kvinder, er det vel i deres interesse, at der åbnes mulighed for en militær ansættelse af kvindeligt personel. Jeg kan dog ikke af bemærkningerne se ganske klart, hvad det er for funktioner, der i henhold til § 4 er tiltænkt de kvinder, hvem militær status nu tænkes tillagt, dog uden at de skal kunne opnå adgang til fast ansættelse som tjenestemand, og jeg vil bede om lidt flere oplysninger i udvalget.

På samme måde synes jeg at vi må have § 18 til nærmere drøftelse i udvalget. Det kan for en almindelig civil betragtning tage sig mærkeligt og måske lidt flot ud, at f. eks. kaptajner og kaptajnløjtnanter kan forlange sig pensioneret fra 47 års alderen, løjtnanter endog fra 42 års alderen, og efter forslaget's ordlyd er der her ikke alene tale om flyverløjtnanter, som vel skal klare særlig strenge fysiske krav. Det måtte synes rimeligt at drage en parallel fra det civile liv, hvor man ved overgang fra aldersrente til folkepension forhøjede aldersgrænsen fra 65 til 67 år. I alt fald ville det interessere mig, om vi i udvalget eller her i tinget kunne få en nærmere begrundelse for, at man giver slip på disse folk i så ung en alder.

Må jeg dernæst i relation til § 4, der indeholder bestemmelser om grundlaget for det menige personels tilvejebringelse, sige, at vi fra radikal side glæder os over, at det frivillighedsprincip, som vi altid har kæmpet for og så stærkt arbejdede på at få knæsat ved forliget om den nye forsvarslov, nu er i gang med at slå igennem. For et par måneder siden var man kommet op på 4 700 færdiguddannede frivillige, og man regner med, at antallet af frivillige fra nu af vil vokse støt. Men dermed være ikke sagt, at tilgangen af frivillige er så stor, at den svarer til de forventninger om en hastig nedsættelse af tjenestetiden, som vi

nærede ved forsvarslovens vedtagelse. Her spiller den fulde beskæftigelse og de høje lønninger på samfundets produktive områder stærkt hindrende ind; med hensyn til arbejdskraft må forsaret jo dele skæbne med det civile liv, når der er tale om frivillighed. Der mangler altså endnu nogle frivillige, før den nedsættelse af tjenestetiden, som det radikale venstre krævede medtaget i forsvarsforliget, og som skulle medføre nogen mandskabsreduktion til fordel for de produktive arbejdsområder, kan gennemføres i fuldt omfang; men en begyndelse er dog gjort.

Foreløbig er tjenestetidsnedsættelsen for garnisonstropperne påbegyndt. Den er her nedsat fra 16 til 10 måneder, og det drejer sig — efter hvad der er oplyst for mig — om henved 2 000 mand. I søværnet er værnepligten nedsat fra 16 måneder med ret til genindkaldelse til 14 måneder uden ret til genindkaldelse. I almindelighed udnyttede søværnet ikke værnepligten i fulde 16 måneder, men den aftalte nedsættelse af tjenestetiden har dog her allerede fundet sted i fuld udstrækning.

Nu opfordrer vi den højtærede forsvarsminister til at bidrage stærkest muligt til, at den sidste og mest omfattende nedsættelse, nedsættelsen af hærens tjenestetid fra 16 til 14 måneder og derefter til 12 måneder, bliver fremmet mest muligt inden for forligets rammer, således at den påbegyndte udvikling kan gennemføres. Der er jo gjort en god begyndelse i de to år. Det ses også af, at de totale styrker ved årsskiftet var faldet fra 47 250 til 42 800 mand og antallet af indkaldte værnepligtige fra 32 250 til 26 300. Denne reduktion af styrkerne, hvoraf de ca. 3 000 er taget fra hæren, mødte megen modstand, og mit parti måtte i høj grad høre ilde for sit krav om disse reduktioner; men jeg tror, at det produktive erhvervslivs folk til gengæld er tilfreds med, at nogle tusind mand i den mest arbejdsduelige alder er ført tilbage til erhvervene i en periode, hvor alle produktioner hæmmes af manglende arbejdskraft.

Jeg har gerne villet fremdrage også denne side af personelproblemet dels som et svar til dem, der agiterer mod det radikale venstre på, at vore krav til forsvarslovens administration ikke imødekommes, dels som en opfordring til den højtærede

[Else-Merete Ross.]

minister om fortsat at fremme tjenestetidsnedsættelsen mest muligt. Det er ikke blot antallet af værnepligtige, der årligt indkaldes til forsvaret, som fastsættes af den højtærede forsvarsminister, men det er også bestemmelserne vedrørende uddannelsen. Det er en udmærket ordning, at personel med videregående teknisk uddannelse eller anden særlig uddannelse i mange tilfælde kan anvendes under militærtjenesten i overensstemmelse med deres uddannelse, så at den enten yderligere udbygges eller holdes ved lige.

Da jeg bor i retning af en kaserne, giver jeg ofte soldater et lift og benytter altid lejligheden til at spørge dem ud om deres tjeneste. Mit indtryk er, at de unge, der beskæftiges med arbejde, som har tilknytning til deres civile fag, eller som får lært noget, de kan bruge senere i det civile liv — f. eks. blot det at køre lastvogn — er mere tilfredse end de andre. Så godt som alle siger, at de første 4-6 måneder, hvor de lærer noget nyt, går godt, men at de i den resterende tid lærer for lidt, og derfor bliver tjenesten så triviell. De vil gerne have et tydeligt formål med uddannelsen, også i den sidste del af tjenestetiden. De fleste er tilfredse med civilundervisningen, men synes ikke, de får tilstrækkeligt af den. Jeg ved, at der gives mange penge til civilundervisningen, og det synes jeg er helt rigtigt. Mange af de unge har behov for en undervisning eller en uddannelse, der kan supplere, hvad de før har lært, eller bringe dem videre. Undervisningen tjener derfor på én gang samfundets og de unges interesser. Men har civilundervisningen overalt så gode vilkår, som den burde have? Er der alle vegne den gode vilje til at gennemføre civilundervisningen og forståelse af den store opdragende og oplysende betydning, som denne undervisning kan have, når dens muligheder udnyttes fuldt ud? Jeg har i hvert fald hørt, at det ikke er tilfældet. Det radikale venstre ønsker stærkt, at vilkårene for civilundervisningen overalt gøres så gode som overhovedet muligt.

Angående uddannelsesmulighederne for det frivillige mandskab vil jeg gerne vide, hvilke uddannelsesfelter der bliver godkendt som lærepladser inden for forsvaret. Jo flere uddannelsesfelter der godkendes,

des større vil vel antallet af frivillige i forsvaret blive. Da mit parti tillægger frivillighedsprincippet stor betydning, er vi naturligvis interesserede i, at der tilbydes uddannelse på så mange felter som muligt for at stimulere den frivillige tilgang.

Til sidst vil jeg gerne spørge, hvordan det går med de forhandlinger, som den højtærede minister tidligere — som svar på et spørgsmål her i tinget — har fortalt fandt sted angående oprettelsen af et permanent dansk FN-beredskabskompagni: vil et sådant kompagni snart blive en realitet?

Med disse ord skal jeg på mit partis vegne anbefale lovforslaget til velvillig behandling.

O. Mathiasen: Flere af de ærede ordførere har talt om nogle af de ændringer i lovforslaget, som i bemærkningerne kaldes af mere betydende karakter. Det forekommer mig, at disse ændringer i hvert fald ikke er af revolutionerende art, som f. eks. når for eftertiden fenrikker og overfenrikker skal betragtes som officerer af specialgruppen, og at dette fører med sig, at disse fenrikker får distinktioner, som i princippet svarer til officersgruppens; dog skal det — for at man ikke skal tage fejl — være sådan, at fenrikkernes gruppeafmærkning, som det står i bemærkningerne til lovforslaget, består af de pågældendes tjenestegrensmærker anbragt over rundgående snore uden øje; særlig revolutionerende er det vel heller ikke, at man indfører 2 nye grader i lovforslaget; det drejer sig om det svære begreb, der hedder seniorsergenter, og det både af første og af anden grad. Endelig er der i § 3, stk. 2 b 1, den ændring, at en kaptajn nu skal hedde major, og at en kaptajnløjtnant skal være kaptajn; der skal ikke ske nogen ændring i de pågældendes arbejdsområder, men der står i bemærkningerne, at disse betegnelser indføres alene af hensyn til det danske militære samarbejde i NATO.

Vi kan sige om disse ændringer af såkaldt mere betydende karakter, at de ikke giver nogen i min gruppe sjælelige anfægtelser. Vi har den opfattelse, at forsvarrets slagkraft af den grund hverken bliver større eller mindre. Men vi har måske nok en lille betænkelighed, for vi kunne spørge: hvil-

[O. Mathiasen.]

ken ændring skal der så foretages i det danske forsvar, når den tysk-danske enhedskommando skal føres ud i praksis? Vi er i hvert fald nogle stykker i dette land, der synes, at det vil komme til at skurre lidt i ørerne, hvis danske soldater af hensyn til alliancen med det nye tyske militær ikke alene skal have det besvær at sige: javel, hr. seniorsergent — det kan være svært nok — men også måske skal sige: Jawohl, Herr Hauptmann eller Herr Obersturmbannführer.

I relation til § 3 er der et andet forhold, som jeg finder er af større betydning end dem, jeg her har omtalt — det har allerede været nævnt, bl. a. af det ærede medlem fru Else-Merete Ross — og det er den militære rangforordning. Der nævnes i lovforslaget 3 grupper, nemlig officerer, specialofficerer og så det, man kalder de øvrige befalingsmænd. Jeg har prøvet at tælle op, hvor mange grader der er i hele rækken. Jeg er foreløbig kommet til 49 eller 50 foruden de menige, der naturligvis som altid kommer sidst nede i rækken, og som dette lovforslag for øvrigt ingenting siger om. Der er flere gange i det høje ting blevet sagt mange smukke ord om at gennemføre en demokratisering af forholdene i forsaret; det var det ærede medlem fru Else-Merete Ross også inde på. Det var i særlig grad tilfældet umiddelbart efter befrielsen, da alle i dette land var opsat på at få gennemført så megen demokratisering i vore samfundsforhold som muligt, også inden for forsaret. Jeg kan sige, at den militære rangforordning, der er foreslået i lovforslaget, ikke vidner om, at man har nået langt i den retning.

Der er i det foreliggende lovforslag ikke tale om noget som helst i retning af det, de ærede medlemmer hr. Victor Gram og fru Else-Merete Ross omtalte, nemlig det, vi kalder en enhedskommandoordning, og som det radikale venstre gik ind for i den kommission, som formede grundlaget for personelordningen af 1951.

Lovforslaget er kemisk rensset for alt, hvad der har med princippet frihed, lighed og broderskab at gøre. Det gabende svælg mellem den sølle rekrut og befalingsmandsgrupperne er her så fuldstændigt, som det heldigvis ikke findes andre steder

i vort demokratiske samfund. Hvis vi i vort parti skulle have nogen som helst sympati for et militærvæsen, hvad vi absolut ikke har, skulle det i hver fald bygges op på absolut demokratiske radikale principper, meget mere end det er tilfældet i dette lovforslag.

Jeg forstår af bemærkningerne til § 5, at kirkeministeriet har et udvalg siddende, som jeg i øvrigt har set i dag er færdigt med sit arbejde, et udvalg, som skulle arbejde med spørgsmålet om, som det hedder i bemærkningerne, „den gejstlige betjening af forsaret“. Jeg vil gerne spørge: hvad er det for en betjening, som de stakkels soldater skal udsættes for foruden de vældige strabadser? Jeg ser i § 5, at der er et helt afsnit, der er helliget det gejstlige personel, altså en afdeling på lige fod med de andre afdelinger i forsaret. Dette gejstlige personel skal naturligvis heller ikke være et indbyrdes ligestillet enhedskorps af præster. De får hele skalaen fra feltprovst, orlogsprovst og flyverprovst, feltpræster, orlogspræster og til flyverpræster — det lyder af noget! Der mangler kun en ting endnu, det er en feltbiskop, men han kommer nok. Det ærede medlem hr. Østergaard syntes ikke rigtig om, at læger og tandlæger skulle have de mange grader. Jeg tvivler ikke om, at det ærede medlem synes, det passer endnu dårligere, når det gælder det gejstlige militære mandskab. Det siger sig selv, at vi i socialistisk folkeparti fuldt ud kan forstå, at militært personel skal have absolut samme adgang til at søge kirken som alle andre borgere i dette land; det er en selvfølge, for så vidt de ønsker det. Jeg understreger: for så vidt de ønsker det, for selvfølgelig skal det være frivilligt. Men en sådan adgang har efter vor mening alle i militæret i forvejen. Der er som bekendt kirker nok rundt omkring i de danske byer og i det danske landskab, og der er adgang for enhver, der ønsker at komme der. Der er almindeligvis særdeles god plads. Vi finder altså, at en særlig feltpræstordning er overflødig, i al fald her i landet.

I § 4, stk. 3, er der foreslået en ganske lille ændring. Det drejer sig kun om et enkelt lille ord, således som også omtalt af det ærede medlem fru Else-Merete Ross. Der er føjet et enkelt ord til her, der står nemlig:

[O. Mathiasen.]

„Som frivillige kan antages såvel mænd som kvinder.“

Som det fremgår af bemærkningene, har kvinder ikke kunnet få ansættelse i militæret hidtil på lige fod med mænd. De har, som det vistnok hedder i militærsproget, ikke kunnet få fuld militær status. Det kan de nu, selv om de stadig væk skal være tilknyttet kvindekorpserne. Det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen sagde, at det glædede ham, at dette var kommet med. Skal man nu lykønske kvinderne til sejren? Det ærede medlem fru Else-Merete Ross var knap så begejstret, og jeg er ganske enig med det ærede medlem. Vi mener, at alle borgere i alle forhold i vort demokratiske samfund selvfølgelig må være fuldt ligestillede, og at der må være fuld ligestilling mellem mænd og kvinder, men alligevel, man kan kalde mig gammeldags, om man har lyst til det, det skal ikke genere mig, i al fald tror jeg, i hvert fald håber jeg, at danske kvinder ikke i større tal vil tage imod den fremstrakte venlige hånd fra militæret. Jeg tror og håber på, at der stadig bliver en stigende flok af kvinder, som hellere vil gøre en indsats i det aktive fredsarbejde og lade mandfolkene være ene om at dygtiggøre sig i krigshåndværket, lade mandfolkene være alene om den vildfarelse, at det militære forsvar af vort land kan nytte noget eller i det hele taget føre til noget godt.

Jeg nævnedes for lidt siden de mange grader, der findes i befalingsmandsgrupperne. Jeg synes, der kunne være grund til at spørge, om det er nødvendigt med et så voldsomt stort befalingsmandskorps. Det er klart, at skal vi have et omfattende militærsystem — det skal vi jo efter det høje tings flertals mening — skal der selvfølgelig også være mandskab til uddannelsen af de unge mænd i krigshåndværket og altså også kvinder, men jeg finder det forkert, at man tillægger befalingsmændene en hel række forskellige opgaver, som efter min mening går ud over de stærkt begræn-

sede militære. Jeg skal nævne et par eksempler.

Da lovforslaget om hærens organisation, det såkaldte militærforlig, var til behandling her i tinget i 1960, blev der fra flere sider, især af den radikale ordfører, hr. Lannung, givet udtryk for glæde over, at loven gav adgang til, at soldater i tjenestetiden nu også kunne få en erhvervsbetonet civil uddannelse. Det var det, det ærede medlem fru Else-Merete Ross talte om. Den radikale ordfører dengang mente, at man hermed løste et vigtigt samfundsproblem. Militærtjenesten kunne på den måde, sagde hr. Lannung, blive et vigtigt led i ungdommens uddannelse, så de unge mænd fik lejlighed til at dygtiggøre sig til deres civile erhverv ude i samfundet. En sådan uddannelse praktiseres nu i militæret. Jeg ved ikke, hvilke resultater det giver, men jeg ved i hvert fald, at militæret reklamerer meget for den; der tilbydes de unge mænd en kostbar uddannelse gratis, som det hedder; må jeg i parentes dog tilføje den bemærkning, at det er staten, det vil sige skatteyderne, der betaler reklamen for militæret.

Vi er i mit parti ikke tilhængere af denne ordning. Selvfølgelig ser vi hellere, at de unge mænd foretager sig noget nyttigt, når de endelig skal være i militæret. Der kunne måske endda være grund til at fremhæve dette stærkere endnu, men for det første mener vi, at det ikke er det militære befalingsmandskabs opgave at undervise de unge i samfundskundskab og opdrage dem til at blive nyttige borgere i det civile samfundsliv, og for det andet, hvis det er rigtigt, således som den radikale ordfører sagde i 1960 her i tinget, at militærtjenesten føles som et tomrum i de unge værnepligtiges tilværelse — og det lyder meget sandsynligt — så skylder man efter vor mening de unge at forkorte deres militære tjenestetid, således som militærforliget gav et løfte om, som endnu ikke er opfyldt, så at de kan komme hjem fra tjenesten noget før og fortsætte deres ud-

[O. Mathiasen.]

dannelse i det civile samfund. Vi mener, at dette vil tjene de unge mænd bedst. Hvis der samtidig kunne spares nogle militære befalingsmænd, er der i hvert fald en hel del skatteydere, der vil græde tørre tårer i den anledning.

Jeg så for et par dage siden i de lokale blade i Vejle og Fredericia, at militæret i de kommende 14 dage har planlagt et propagandafremstød i de to byers afgangsklasser i skolerne. Det oplyses i de pågældende blade, at det er en institution, der hedder forsvarrets oplysnings- og velfærdstjeneste, der står bag dette fremstød. Denne velfærdstjeneste oplyser til dagbladet Frit Folk, at man vil orientere eleverne om, hvilke fremtidsmuligheder der er inden for militæret, hvilke gode muligheder der er for, at de unge kan dygtiggøre sig, således at de senere vil kunne opnå gode stillinger i det civile samfundsliv, og så håber man, står der til sidst, at man gennem denne orientering kan skabe interesse hos ungdommen for forsvaret.

Jeg er naturligvis vidende om, at en sådan militær propaganda, som jeg vil kalde denne såkaldte erhvervsundervisning, ikke er noget lokalt fænomen for disse to byer; det finder jo sted over hele landet. Jeg har oplevet så meget af det på gymnasier, seminarier, real- og mellemskoler og højskoler o. s. v. o. s. v., og nogle steder er det frivilligt for eleverne, men i de to tilfælde, jeg nævnte — i Vejle og Fredericia — foregår denne militære undervisning i skoletiden som et led i undervisningen, hvor børnene er tvunget til at være med. Lærerne er to kaptajner og en premierløjtnant; det vil sige, at hærens befalingsmandskab ikke alene i selve tjenestetiden skal opdrage de unge til dygtige samfundsborgere, men at officererne også sendes ud i landet som undervisere og vejledere i vore skoler og blandt de unge.

Det foreliggende lovforslag må vel betragtes som et nyt led i det kompleks af militær lovgivning, som har fundet sted siden 1945, og, som det ærede medlem hr. Østergaard omtalte, den lovgivning, som militærforliget af 1960 er et særlig vigtigt led af. Sidste folketingsår fik vi hjemmerværnsloven, for kort tid siden vedtagelsen af en dansk-tysk enhedskommando, end-

videre det for nylig behandlede forslag om en stærk udvidelse af det civile forsvar, som vi også må betragte som et halvmilitært foretagende, et led i oprustningen. Alt det, som skulle bidrage til at sikre vor frihed og fred og skabe tryghed for befolkningen, har nu ført til, at statsministeriet har fundet det opportunt at udsende en pjece til hele befolkningen, hvori den opfordrer til, at man overalt regner med atomkrigen som en mulighed, og at folk derfor må forberede sig på at søge beskyttelse blandt andet i de såkaldte beskyttelsesrum, der af flere sagkyndige, blandt andre professor Holger Møllgaard, betegnes som rene dødsfælder. Jeg skal ikke her komme nærmere ind på dette forhold; det bliver der, så vidt jeg ved, lejlighed til senere, men jeg vil gerne spørge: får denne voldsomme militærlovgivningsaktivitet her i folketingsåret da aldrig ende? Skal vi virkelig fortsætte denne militære dødedans lige til den bitre ende?

For at et militærvæsen kan være i stand til at løse en opgave, må to ting vel være i orden. For det første skal der være materiel til stede, og for det andet skal der være et personel til at bruge dette materiel. Det er altså det sidste, som dette lovforslag især handler om. Med hensyn til det første har forsvaret i de senere år ikke haft noget at beklage sig over. Det er såmænd ikke alene det konservative folkeparti og venstre, men også de tidligere antimilitaristiske partier, socialdemokratiet, det radikale venstre og retsforbundet, der har været villige til at bevilege det fornødne i så henseende. Jeg ser ganske vist til morgen i dagbladet Information, at hærens materiel endda slet ikke svarer til den standard, som nutidens krigsførelse kræver, så man kan vel vente sig meget endnu i den retning.

Jeg har også bemærket, at den højtærede finansminister under forhandlingerne i går i hvert tilfælde ikke tog afstand fra bemærkningen fra det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen om, at der påtænkes anvendt milliardbeløb til nye forsyninger; jeg synes ærlig talt, det tyder på temmelig uhyggelige fremtidsperspektiver.

Det er altså givet, at der også skal personel til at bruge krigsmateriellet, og det er dette personel, det foreliggende lovforslag drejer sig om, og selv om materiellet er

[O. Mathiasen.]

vigtigt, er det vel også rigtigt, som professor Geiger siger, at det er dog mennesker, som får bomben til at falde og kanonen til at gå af.

Vi vil i mit parti ikke være med til at skaffe det menneskemateriel til veje, som er dette lovforslags formål. Vi vil det ikke, fordi vi mener, at et selv nok så velforsynet militær ikke vil være i stand til at redde vort land og vore landsmænd eller os selv, hverken fra den mindre eller den større katastrofe, men at et sådant materiel kun vil bidrage til at drage de største ulykker ind over landet og befolkningen.

Til sidst en lille personlig bemærkning, som jeg gerne vil fremsætte i forbindelse med dette forslag. Det drejer sig om hærens personel, det drejer sig altså om de mennesker, som skal tjene i militæret og bruge det materiel, man nu engang mener der skal bruges. Jeg mener, at forholdene i dette land og i denne verden i dag er sådanne, at det må være ethvert enkelt menneskes pligt, også min egen, at tage en personlig stilling til hele den udvikling, som finder sted i den retning. Jeg kan sige, at jeg tilslutter mig ganske den personlige stillingtagen til krigen, som nu for længst afdøde provst Hans Koch gav udtryk for for mange år siden, da et københavnsk dagblad havde en samtale med ham.

Dette blad bebrejdede ham, at han ikke ville bringe noget som helst offer for at forsvare de samfundsgoder, som han også selv nød godt af. Provst Hans Koch svarede som følger, refereret efter hukommelsen — det er over 30 år siden — : Hvis staten spørger mig, om jeg vil give mit liv for mit land og mit folk, så siger jeg ja, men når staten så fortsætter, at dette kan jeg kun gøre derved, efter militær opfattelse, at jeg er villig til at myrde mennesker under så uhyggelige former, at selv stærke mænd bliver syge blot ved at læse om det, derved at jeg er villig til at deltage i krigen, hvor helvedes kræfter hersker enevældigt, derved at jeg må stjæle og lyve og gøre alle de skændselsgerninger, hvorved jeg selv sjæleligt og legemligt går til grunde, og som straffes i det civile liv med de hårdeste straffe, så svarer jeg — siger Hans Koch — : Hvis jeg går med til dette, vil staten så sikre mig, at gennem al denne gemenhed

vil retten føres til sejr? Hertil svarer staten: Nej, krigens afgørelse har aldrig noget med retten at gøre, og så svarer jeg, siger Hans Koch til sidst: Nej, så tager jeg mit gode tøj og går; offeret er for stort, selv om jeg ved, at denne min stillingtagen bliver stemplet som landsforræderi. Jeg deler disse anskuelser.

Iver Poulsen: Et overvejende flertal af den danske befolkning har ønsket et forsvar og har været rede til at betale et betragteligt beløb for at få det. Derfor er det indlysende, at befolkningen også ønsker, at dette forsvar skal være så effektivt som muligt, og når man nu skal forsøge at vurdere det foreliggende forslag, så må det gøres ud fra den betragtning, at forslaget er en del af et større hele, nemlig af lovgivningen om opbygningen af rigets forsvar. Det er klart, at det er i befolkningens interesse, at enhver ændring i de love, som udgør forsvarslovgivningen, først og fremmest tilstræber en øget effektivitet af hele forsvarsapparatet. Det afgørende spørgsmål må derfor være, om det foreliggende forslag styrker forsvarrets effektivitet, eller om der ligger andre hensyn og formål til grund for det.

Forslaget om at indføre majorgraden i hæren og flyvevåbenet er velbegrundet i det stadig nærere militære samarbejde mellem NATO-landene. Når danske officerer af de nuværende kaptajns- og kaptajnløjtnantsgrader skal forrette tjeneste i NATO-stabe og i FN-styrker, har man hidtil valgt at kalde en dansk kaptajn for major og en dansk kaptajnløjtnant for kaptajn, fordi disse grader svarer til det ansvarsområde, som dækkes af major- og kaptajnsgraden inden for andre NATO-landes hære, hvor kaptajnløjtnantsgraden for øvrigt slet ikke kendes. Resultatet af den nuværende ordning er altså, at vore allierede tror, at danske officerer pynter sig med lånte fjer, når en dansk kaptajn kaldes major. Forslaget om at genindføre majorgraden er således hensigtsmæssigt og velmotiveret.

Forslaget om en ændring af status for fenrikker og overfenrikker til officerer af specialgruppen synes derimod at savne saglig begrundelse, og værnskommandoerne og officersorganisationerne inden for de tre værnsgrøner har da også allerede advaret imod at gennemføre dette forslag,

[Iver Poulsen.]

da det vil virke nedbrydende på forsvarrets effektivitet. Sagkundskaben understreger, at forslaget gennemførelse bl. a. vil skabe disciplinære vanskeligheder og kommandomæssige komplikationer for officerer af linjen og da navnlig for de yngre officerer, og da disciplinen indgår som en meget vigtig faktor i alt det, som udgør et forsvars slagkraft og effektivitet, er det ikke blot i forsvarrets, men naturligvis også i hele den danske befolknings interesse, at disciplinen ikke svækkes ved ændringer i forsvarslovene.

Disciplinens betydning kan man bl. a. se deraf, at den stadig indgår som en vigtig faktor i en modstanders bedømmelse af et forsvars effektivitet og slagkraft. Disciplinen afhænger bl. a. af klare linjer i kommandomyndigheden, og der må ikke kunne opstå tvivl eller diskussion om, hvem der til enhver tid fører kommandoen, for sådan tvivl kan få de alvorligste følger og vil i hvert tilfælde svække samarbejdet mellem befalingsmændene og virke nedbrydende på moralen og på de værnepligtiges tillid til føreren, og enhver må da kunne indse det uheldige i en sådan udvikling. Disciplin og fuldstændig klarhed i kommandomyndigheden er nu engang nødvendig inden for et forsvar, og i et militært system er det absolut ønskeligt, for ikke rent ud at sige nødvendigt, at den, der byder, er ældre i graden end den, der skal adlyde.

Inden for søværnet har man indhøstet praktiske erfaringer om det uheldige i det system, som nu foreslås indført. Ved 1922-ordningen indførtes den skåakaldte dæsofficersgrad, dengang som nu med bestemmelse om, at de forskellige personelgruppers arbejdsområder skulle forblive de samme, men i praksis viste det sig hurtigt, at systemet var dårligt og uhensigtsmæssigt, ikke mindst fordi den rent menneskelige faktor spillede ind, den faktor, der bevirkede, at den til dæsofficer oprykkede underofficer nu mente, at den tildelte officersgrad betød, at vedkommende arbejdsområde måtte forrykkes opefter i overensstemmelse med officersgraden. Derfor opstod der et tomrum i de hverv, som underofficererne tidligere havde bestridt, hvortil kom, at der også ofte opstod tvivl om kommandobeføjelser o. lign., hvilket

alt sammen resulterede i en nedsættelse af tjenestens effektivitet, hvilket ikke kan være hverken i forsvarrets eller befolkningens interesse. Derfor så man sig nødsaget til i 1932 at ophæve dæsofficersordningen, som altså i de da forløbne 10 år havde vist sin absolutte uhensigtsmæssighed, og inden for hæren har man siden 1951-ordningen gjort nøjagtig de samme erfaringer, navnlig hvad angår de yngre officerers kommandomæssige og disciplinære vanskeligheder.

Hvis man nu tildeler fenrikker og overfenrikker en officersstatus, som deres forholdsvist korte uddannelse slet ikke berettiger dem til at få, vil det ikke blot betyde en uberettiget og meningsløs devaluering af det egentlige officerskorps, som har måttet gennemgå en meget lang og besværlig uddannelse for at opnå officersgraden, men den meget kortere uddannelse og den større livsindtægt, som fenrikgruppen opnår i forhold til det store flertal af officerer, som må afgå som kaptajner, rummer en fare for at virke tiltrækkende for mange og kan måske medføre, at tilgangen af kvalificeret personel til det egentlige officerskorps vil falde, hvilket naturligvis vil være en højst uheldig udvikling.

Vi kan ikke se, at der er nogen saglig begrundelse for forslaget om at oprykke fenrikgruppens befalingsmænd til officerer, uden at disse befalingsmænd har en uddannelse, som berettiger til denne oprykning. Formålet med forslaget synes at være en social udligning — det synes ikke at bygge på en saglig begrundelse — en social udligning, som ingen kan have noget imod, når den ikke virker ødelæggende eller nedbrydende på landets forsvar. Hvis man vil prøve at overføre den tanke, som dette forslag hviler på, til det civile liv, vil man nå til, at man skal udnævne en skolepedel til at være lærer af specialgruppen eller en afdelingssygeplejerske til at være læge af specialgruppen, og det kan man formentlig da se det helt meningsløse i. Jeg ved ikke, hvad afdelingssygeplejersken vil sige til at blive læge af specialgruppen, men hvis det var sådan, at vedkommende skulle udføre en læges gerning, så ville jeg i hvert fald meget nødigt være patienten.

Værnskommandoerne og officersorganisationerne har som nævnt alvorligt advaret imod at gennemføre dette forslag og frem-

[Iver Poulsen.]

ført meget vægtige, saglige argumenter imod det, og denne sagkyndige vurdering af det foreliggende forslag er naturligvis, kan jeg godt sige, afgørende for mit partis stilling til forslaget, hvis gennemførelse vi ikke kan medvirke til.

Endelig vil jeg gerne sige, at jeg i dag i dagspressen har læst, at vi rimeligvis snart får en feltpræstordning, sådan som man har det i andre NATO-lande, og derfor skal jeg undlade at efterlyse et forslag om en feltpræstordning i forbindelse med det foreliggende lovforslag.

Erik Kragh: I kraft af den særlige stilling, jeg har til disse problemer, har jeg ment ganske kort at ville sige et par ord her, men foranlediget af nogle af de bemærkninger, som det ærede medlem fru Else-Merete Ross fremsatte, ser jeg mig nødsaget til at gøre mine bemærkninger lidt længere, fordi der i disse bemærkninger var ting, som jeg ikke mener bør stå uimod-sagt.

Det ærede medlem talte om preusseri i de danske værn og talte om, at nu måtte det blive, ligesom det er i andre lande. Nu kender jeg selvfølgelig ikke det ærede medlems personlige erfaringer og forbindelse med, hvorledes forholdene er inden for det danske forsvar, men jeg har selv nu til-bragt 40 år her og har dog også set, hvordan det er i mange andre lande. Jeg har gjort tjeneste i over 2 år i den franske hær; jeg har været i den britiske hær og i den ameri-kanske hær, og hvis man tror, at der her i landet er preusseri, og at det skulle være mere preussisk her i Danmark end f. eks. i Storbritannien, tror man forkert. Og hvis man tror, at man i Storbritannien og i De Fornede Stater, i Frankrig og i Italien er så optaget af det spørgsmål, som man øjensynlig har en umådelig interesse for herhjemme, hvem der spiser sammen med hvem, så tror man også forkert, og det fører mig til en anden bemærkning; det er om demokratiseringen af værnene, som det ærede medlem fru Else-Merete Ross også var inde på, tror jeg nok.

Hvad er demokratisering af værnene? Ja, det er det, der blev gennemført i 1951, hvor der blev skaffet ethvert ungt menneske, der har evnerne og energien, mulighed for

at gå, hvilken vej han ville. Han kunne blive officer, eller han kunne blive fenrik og hermed specialofficer; hans forudgående uddannelse havde ingen betydning; enhver med folkeskoleuddannelse kunne på statens bekostning gå ind og få den fornødne for-uddannelse for at komme på officersskolerne. Det vil sige, at ethvert ungt menneske her i landet, der har evnerne og energien, uden at det koster ham noget, er i stand til at nå de højeste poster inden for forsvaret. Det må være det, der er en demokratisering af værnene. Uden at jeg her vil tage stil-ling til det foreliggende lovforslags enkelt-heder, vil jeg blot sige, at de foreslåede foranstaltninger, for så vidt angår fenrik-gruppens overførelse til specialofficersgrup-pen, ikke har noget med begrebet demo-kritisering af værnene at gøre.

Det ærede medlem fru Else-Merete Ross var inde på spørgsmålet om en nedsættelse af tjenestetiden. Nu er jeg selvfølgelig klar på, at i det politiske forsvarsforlig af 1960 var der en bestemmelse om, at tjeneste-tiden skulle nedsættes, efterhånden som man kunne få det fornødne antal frivillige. Men hvis man prøver at sætte sig uden for denne sal og se spørgsmålet udefra eller, om man vil, ovenfra eller ud fra et rent storpolitisk synspunkt, kan det nok virke ret forbløffende, at man i de tider, vi lever i, hvor vi står i den største stor-politiske krise, den største spænding, vi har haft siden den anden verdenskrig, snak-ker om at nedsætte tjenestetiden — dette samtidig med, at De Forenede Stater har forøget sit forsvarsbudget med 30-40 milli-arder kroner og har overført store styrker til Vesttyskland, samtidig med at Stor-britannien er i fuld gang med forberedel-ser til at styrke den britiske Rhinarmé, og samtidig med at Vesttyskland øger tjenestetiden fra 12 til 18 måneder.

Som sagt er jeg klar over, at det ærede medlem kan henholde sig til forsvarsfor-liget. Jeg peger blot på, at for en umiddel-bar betragtning af de storpolitiske forhold synes tiderne ikke i øjeblikket at være særlig egnede til, at man her i landet, hvor beredskabet ikke udmærker sig ved at være det største inden for NATO, drøfter eller tænker på at nedsætte tjenestetiden.

Den tredje ting, det ærede medlem var inde på, var dette med, at soldaterne spil-

[Erik Kragh.]

der tiden. Det har vi nu hørt i så mange år. Jeg vil gerne sige, at jeg tager også somme tider soldater op i min private vogn, når jeg kører i civil påklædning, og spørger dem, og det billede, man får af de værnepligtiges mening om deres tjeneste, er meget forskelligt; det afhænger også af, hvordan man spørger, hvordan man formulerer spørgsmålene til dem. Men selvfølgelig er der mange, som er utilfredse, og der er sikkert også mange steder, hvor det ikke er, som det skal være; det skal jeg være den første til at indrømme. Men det er også helt givet, at forudsætningerne for at give en rationel uddannelse er mange; det er, at man har de fornødne øvelsespladser, hvilket det har knebet hårdt med; det er, at man har de fornødne økonomiske midler til at holde øvelserne, til afholdelse af udgifter såvel til benzin som til ammunition, og det er først og fremmest, at man har kvalificerede chefer, kvalificerede officerer. Derfor mener jeg, at enhver personelordning bør have som første formål at gøre kvaliteten og også kvantiteten af befalingsmandskorpset så god som muligt.

Jeg har ønsket at fremsætte disse bemærkninger, fordi det forekommer mig, at de udtalelser, det ærede medlem fru Else-Merete Ross fremsatte, må hvile på et ufuldstændigt kendskab til de faktiske forhold inden for de danske værn, hvor der så sandelig ikke er noget preusseri.

Om selve lovforslaget vil jeg sige, at der kan være enkeltheder deri, som jeg mener bør have en saglig og grundig udvalgsbehandling, og jeg vil gerne sige til den højt-ærede minister, at jeg går ind i udvalgsarbejdet med en meget positiv indstilling i retning af at nå et for alle parter så tilfredsstillende resultat som muligt.

Forsvarsministeren (Poul Hansen): Jeg vil gerne takke de ærede ordførere, som har givet tilslutning til lovforslaget, for den meget venlige modtagelse, det har fået. Der er jo rejst adskillige spørgsmål her under behandlingen, og jeg skal forsøge at svare på nogle af dem, men i øvrigt vil det jo være naturligt at komme ind på en hel del af dette under udvalgsbehandlingen. Der har også af ordførerne været fremsat dels en række betragtninger om fremtidige

ordninger, dels kritiske betragtninger om de nuværende forhold. Jeg mener at kunne lade alt dette ligge og holde mig til de ting, der direkte vedrører lovforslaget.

Det ærede medlem hr. Victor Gram spurgte, om det var min mening at fremsætte et lovforslag om også at indføre majorgraden i hjemmeværnet. Jeg kan sige, at det er min hensigt, for naturligvis må der være den ensartethed til stede, som vi jo har tilstræbt tidligere; men jeg mente ikke, det ville være rimeligt at fremsætte et sådant forslag, før vi havde et overblik over, hvorledes man ville stille sig over for indførelsen af majorgraden. Efter den behandling, der har fundet sted her, mener jeg trygt at kunne fremsætte et sådant forslag, så det kan gå sammen med det foreliggende lovforslag ved den videre behandling.

Det ærede medlem var også inde på spørgsmålet om seniorsergenterne. Jeg skal senere i mit svar til det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen komme lidt ind derpå. Jeg vælger at svare det ærede medlem, som jo var den, der gik stærkest imod selve betegnelsen, men jeg kan gerne sige til det ærede medlem hr. Victor Gram, at jeg bestemt ikke er af den opfattelse, at der heri skal ligge nogen som helst mulighed for en genoplivning af den gamle underofficersordning.

Med hensyn til spørgsmålet om den militære rækkefølge kan jeg oplyse, at alene gennemførelsen af en ny personellov nødvendigvis, at den kgl. anordning om den militære rækkefølge tages op til overvejelse, og i disse overvejelser vil naturligvis indgå alle de spørgsmål, som fra personelorganisationernes side er rejst med henblik på denne rækkefølge.

Jeg kan måske i anledning af det ærede medlems afsluttende bemærkninger gøre opmærksom på, at der jo sidste år af hærchefen, generalløjtnant Jacobsen, blev nedsat en særlig arbejdsgruppe, som skulle behandle spørgsmålene om tilgang af faste befalingsmænd til hæren og mandskabsbehandlingen, de pædagogiske og disciplinære problemer i denne forbindelse; denne arbejdsgruppe er gået i gang med sit arbejde, og jeg tror på, at den kan bidrage til, at i hvert fald nogle af de forhold, som man af og til kritiserer og måske kritiserer med rette, kan blive reformeret.

[Forsvarsministeren.]

Det ærede medlem hr. Østergaard rejste det spørgsmål, om man i udvalget kunne få oplysninger om, hvordan det gik med virkeliggørelsen af forsvarsordningen; sådan forstod jeg det. Det er da klart, at jeg er meget villig til at give sådanne oplysninger, og det kan også godt være, at det måske er den mest praktiske form. Jeg vedkender mig ganske, at jeg tidligere har lovet at give en redegørelse her i tinget, det kan måske finde sted efter en sådan redegørelse i udvalget, men det er klart, at man i udvalget kan gå lidt tættere ind på problemerne, end det er muligt under en debat her.

Det ærede medlem omtalte lægegraderne, og jeg kan i og for sig godt forstå, at man kan rejse det problem. Jeg tror imidlertid, at et nærmere studium af dette forhold under udvalgsarbejdet vil vise, at der er en praktisk begrundelse for disse grader, og jeg kan — måske halvvejs som et kuriosum — nævne, at der i hvert fald fra forsvarrets lægepersonels organisation har været ønsket fremme om at, skal vi sige stramme disse grader, således at man dér brugte de militære grader og altså ikke talte om stabslæge, men om hr. oberst o. s. v. Der kan altså anlægges flere synspunkter på den sag.

Det ærede medlem var også inde på spørgsmålet om de nye grader; det skal jeg gemme. Med hensyn til uddannelsen til oversergent kan jeg sige, at det er tanken at få en særlig oversergentskole inden for hæren; det er derimod muligt, at man inden for de to andre værn vil vælge andre former for at give sergenterne den fornødne uddannelse. Derfor har vi ikke ment i forslaget ligefrem at kunne foreslå, at det skulle være en skole. Man må jo tage et vist hensyn til, at forholdene kan være forskellige.

Om korporalsgraden kan jeg sige, at der har i værnene været visse overvejelser om dens afskaffelse, men man er, indtil videre i hvert fald, nået dertil, at man finder den nødvendig ud fra grunde, som i hvert fald jeg ikke føler mig kompetent til at underkende.

Det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen var inde på spørgsmålet om distinktionering, også distinktionering af majorerne, og jeg kan sige, at det er hensigten at fore-

tage ændringer i den retning, det ærede medlem var inde på. I øvrigt kan jeg jo henlede opmærksomheden på, hvad jeg har nævnt i fremsættelsestalen, at hele distinktioneringsspørgsmålet vil blive taget op, og der kan måske nok være grund til at se på visse ting her.

Så er der disse ulykkelige seniorsergenter. Må jeg om dem sige, at selve betegnelsen vil jeg meget nødtigt diskutere med de ærede medlemmer. Jeg er heller ikke selv vildt begejstret for den. Der er mange, der under de forudgående overvejelser har lagt hovederne i blød for at finde det rigtige; vi skulle jo have forslag frem, og så sagde jeg: all right, så tager vi dette som det hidtil bedste, og så håber vi, der er endnu lysere hoveder i det høje ting, der kan hjælpe os til at finde den rigtige betegnelse. Jeg vil dog straks sige, at stabssergent er ikke det rigtige, for det leder tankerne hen på det gamle underofficerskorps, og det er ikke meningen. Hvad dækker nemlig denne nye grad? Den dækker folk med specialuddannelse, navnlig i teknisk henseende, som uden at være eller uden måske at kunne blive officerer eller fenrikker alligevel ønsker at gøre en livstidstjeneste i forsvarret, en livstidstjeneste, som vi har brug for på et specielt område. Derfor mener vi, der for disse folk må være en mulighed. Vi har allerede gruppen i dag i form af flyvespecialister. Man har været inde på, at man kunne kalde dem specialister af 1. eller 2. grad, men det synes jeg er værre end den betegnelse, der er foreslået. Men det vil altså sige, at det er en gruppe, der ikke har noget at gøre med de gamle stabssergenter, en gruppe, der naturligvis må have visse muligheder for lønmæssige advancementer, så den må ligesom kappes af sergentgruppen for at markere, at det er noget andet, der her er tale om. Det er den saglige begrundelse. Jeg ser meget gerne, at man finder en anden betegnelse, naturligvis navnlig hvis den er bedre, og det ved jeg kan være svært at finde.

Med hensyn til ansættelse af kvinder i forsvarret vil jeg derom — og det kan vist også være et svar til andre ærede medlemmer — sige, at det drejer sig om særlige militære funktioner, altså ikke om kontorarbejde. De, der gør kontorarbejde, skal fortsat ansættes på civil basis. Men vi har jo kvinder

[Forsvarsministeren.]

i signaltjenesten, i kryptotjenesten og i plottetjenesten; det er deciderede militære job, og derfor er det rimeligt, at kvinderne dér får militær status og ansættes som militære. Vi har tænkt os, at grundlaget for ansættelsen nærmest skulle være det samme, som gælder ved konstabelordningen, altså ikke en tjenestemandsansættelse, men en kontraktansættelse. Hvilke avancementsmuligheder der kan blive tale om, vil jeg i hvert fald nødig udtale mig om her; måske kan vi gå lidt ind på det problem under udvalgsbehandlingen.

Spørgsmålet om feltpræster vil jeg ved denne lejlighed nøjes med at besvare med en henvisning til, at da der i meget nær fremtid kan ventes en betænkning — hvis den ikke allerede er kommet — fra det af kirkeministeren om denne sag nedsatte udvalg, må vi på grundlag deraf arbejde videre med sagen.

Det ærede medlem fru Else-Merete Ross spurgte, hvad den praktiske begrundelse var for at opretholde betegnelsen fenrik og ikke gå over til betegnelsen løjtnant. Ja, vi er vel nok kommet til at beholde fenrikbetegnelsen for — om jeg så må sige — at få en bredere tilslutning til, at man fik officersstatus, således at der ligger lidt af et kompromis deri. Men i øvrigt tror jeg, at man ved nærmere eftertanke nok vil komme til, at det måske er mere praktisk, at folk i de funktioner får denne betegnelse fremfor løjtnantsbetegnelsen. Det giver ligesom et klarere billede af, hvad det drejer sig om, og jeg tror, det for disse mennesker også er praktisk, at de ikke går der som temmelig gamle løjtnanter. Jeg har et indtryk af — men jeg må sige, at det kun er et indtryk — at man måske inden for specialgrupperne ikke er så ked af, at der er lavet dette kompromis.

Med hensyn til aldersgrænsen skal jeg sige til det ærede medlem, at det forekommer jo praktisk talt aldrig, at personalet pensioneres som løjtnant eller kaptajn-løjtnant, og derfor kan man se bort fra de aldersgrænser. I øvrigt er der i sammenligning med civile stillinger lave aldersgrænser på grund af de særlige fysiske krav, som stilles til de forskellige grader.

Til det ærede medlems bemærkninger om tjenestetidens nedsættelse skal jeg kun sige,

at vi arbejder meget energisk for at tilvejebringe de forudsætninger derfor, som vi alle ved forsvarsforligets indgåelse var enige om, nemlig at der skulle være et betydeligt og nærmere fastsat antal frivillige, og der har jo dels været en hvervekampagne for at få frivillige, dels har vi arbejdet meget stærkt med tilrettelæggelsen af praktiske forhold, derunder ikke mindst den civile uddannelse. Man kan naturligvis sige, at det er ikke så mange flere frivillige, vi kan få endnu. Jeg må imidlertid mene, at den gode beskæftigelse og vore traditioner taget i betragtning kan man ikke sige, at resultatet er utilfredsstillende, og jeg mener, at ordningen nu er lagt ind i en sådan bane, at man må kunne påregne en ganske pæn vækst i antallet. Men jeg tør naturligvis ikke i dag sige noget om, på hvilket tidspunkt der vil blive basis for en tjenestetidsnedsættelse.

Hvad angår civilundervisningen, må man vel nok erkende, at da den i sin tid blev indført, blev den ikke modtaget lige velvilligt alle vegne, men det er dog mit meget bestemte indtryk, at den i den forstand har vundet terræn, at man i stigende grad fra de militære chefers side anerkender dens betydning og dermed også giver den den fornødne plads. Jeg har i hvert fald en erindring om fra forhandlingerne om organisationslovens tilblivelse, at den daværende hærchef tilkendegav, at selv om man nedsatte tjenestetiden, så anså han civilundervisningen for så væsentlig, at han mente, den burde opretholdes. Jeg nævner det som et vidnesbyrd om den måde, hvorpå man fra de militære myndigheders side ser på det.

Vi har ved de forhandlinger, der er foregået om uddannelsesmulighederne for de frivillige, altså for konstablerne, indtil nu fået anerkendt uddannelse som radiomekanikere, elektromekanikere, skruestiksarbejdere inden for to brancher, automekanikere og svejsere, som egentlig faglig uddannelse, og der føres forhandlinger om noget lignende for kontoruddannelse, for kokke, og jeg håber på, at vi kan komme videre også på andre områder. Ved en uddannelse, der kan sidestilles med en egentlig lærlingeuddannelse, forudsættes naturligvis langtidskontrakt på mindst 5 år. Derudover er der fastlagt en række kortere kursus, der

[Forsvarsministeren.]

mere har karakter af noget forberedende eller noget afrundende eller af specialarbejderkursus. Det arbejdes der temmelig energisk med på de forskellige felter.

Må jeg så endelig til sidst sige til det ærede medlem, at spørgsmålet om de nordiske landes medvirken til FN-styrker er jo taget op i en særlig arbejdsgruppe, nedsat på et af de nordiske forsvarsministermøder, og der foreligger endnu ikke noget resultat fra denne arbejdsgruppe, derfor er jeg ikke i stand til — i hvert fald i dag — at meddele noget nyt på dette område.

Over for det ærede medlem hr. O. Mathiasen føler jeg kun trang til at rette en enkelt misforståelse. Det er ikke sådan, at civilundervisningen og civiluddannelsen inden for forsvaret forestås af militærets personel. Det kan naturligvis hænde, at en officer eller en fenrik har nogle undervisningstimer, og det er klart, at der ved en faglig uddannelse, der er sammenfaldende med en uddannelse, vi har brug for i forsvaret også medvirker militært personel, men ellers er det fortrinsvis civile medarbejdere, der varetager disse opgaver.

Til det ærede medlem hr. Iver Poulsen, der opponerede temmelig kraftigt mod, at fenrikker fik officersstatus, vil jeg gerne sige, at det forekommer mig at være lidt af en konstruktion i denne forbindelse at tale om, hvad der er sagligt begrundet og ikke sagligt begrundet; somme tider vælger man jo vilkårligt, hvad man anser for sagligt, og hvad man anser for ikke sagligt. Jeg mener, at det ud fra forsvarets effektivitetssynspunkt er afgørende, at der er fastsat en ganske klar arbejds- og ansvarsfordeling de forskellige personelgrupper i forsvaret imellem. Ligeledes mener jeg, at spørgsmålet om oprykning til kommando i hvert fald for hærens vedkommende er løst. Det er de ting, der ud fra de synspunkter, det ærede medlem anlagde, må være de væsentlige. Dertil vil jeg gerne for mit eget vedkommende som et sagligt synspunkt have lov til at mene, at det er en fordel for

forsvaret og giver et bedre forsvar, at de forskellige personelgrupper kan føle tilfredshed med deres arbejde og med deres placering. Det er et forhold, som man må have lov til at tage i betragtning i denne sag, som vi har taget i betragtning, og som dog også inden for forsvaret selv har vundet ret bred anerkendelse, idet jo både flyverkommandoen og hærkommandoen efter omstændighederne har kunnet — skal vi sige det sådan — affinde sig med dette forslag og altså ikke retter en afgørende kritik derimod, medens søværnskommandoen ganske vist gør det. Den samme situation har vi for organisationen af flyvevåbenets officerer, medens hærens officersorganisation vel går imod, men dog, efter hvad jeg har forstået, sådan, at der alligevel er en ret bred opinion inden for denne organisation, som kan anerkende ordningen, der i øvrigt helt igennem møder stærkest modstand fra søværnet. Jeg mener derfor ikke, at det ærede medlems problemstilling er holdbar, og jeg mener ikke, at den måde, hvorpå han påberåbte sig sagkundskaben, helt har hold i de virkelige forhold.

Ja, med disse betragninger skal jeg endnu en gang takke for tilslutningen til lovforslaget og tilsige min medvirken under de udvalgsforhandlinger, som skal finde sted.

Else-Merete Ross: Det er naturligvis ganske klart, at jeg har et meget ufuldstændigt kendskab til militæret og de værnepligtige. Det er netop derfor, jeg benytter lejligheden, hver gang jeg har en værnepligtig med i bilen, til at spørge ham, hvad han synes om at være værnepligtig, og jeg formulerer mit spørgsmål på den måde netop for ikke at give ham nogen forhåndsindstilling med hensyn til, hvad jeg selv ville mene om det. Jeg har ikke sagt noget om, at nogen over for mig har benyttet det udtryk, at de spildte tiden; det må det ærede medlem hr. Erik Kragh have fra anden side. Jeg sagde udtrykkelig, at de svar, jeg fik, for de allerfleste soldaters vedkommende gik ud på, at de var tilfredse med de første 4-6

[Elsø-Merete Ross.]

måneder, hvor de lærte noget nyt, men at de syntes, at de i den resterende tid lærte for lidt, og derfor blev tjenesten trivial. De ville gerne have et tydeligt formål med denne sidste del af tjenestetiden; de var villige til og interesserede i at lære noget mere. I og for sig synes jeg dog, at det må være en opmuntring og en tilfredsstillelse for militæret, at de unge, der er inde som værnepligtige, gerne vil lære noget mere. De beklagede sig over, at dette ikke var muligt.

Jeg vil gerne stille det spørgsmål: hvis det nu ikke er muligt at få soldaterne beskæftiget på grund af manglende øvelsespladser, er der så ikke andre muligheder? Kunne man f. eks. ikke udbygge civilforsvaret i en større udstrækning?

De andre ting, det ærede medlem hr. Erik Kragh kom ind på, kan vi muligvis drøfte i udvalget.

O. Mathiasen: Den højtærede forsvarsminister havde kun én ting at svare på det, jeg havde sagt, men jeg skal ikke optage en diskussion med den højtærede forsvarsminister om, hvorfor han ikke havde andet at sige. Jeg sagde ellers adskilligt, som jeg nok syntes kunne være værd at drøfte, men lad det nu ligge.

Den højtærede forsvarsminister sagde, at det ikke var rigtigt, når jeg hævdede, at den civile undervisning, der foregår inden for militæret, foretages af militærpersoner, officerer o. s. v. Jeg ved nu ikke, om jeg sagde det; det var måske nok noget i den retning. Men i hvert fald bestyrker den højtærede forsvarsministers oplysning mig endnu mere i den opfattelse, at det er helt ved siden af, hvis det er civile lærere, der indkaldes til at undervise soldaterne på kaserner, i lejre o. s. v., for så måtte man hellere sende soldaterne hjem og lade de civile lærere dér forestå den undervisning og opdragelse, vi omtalte før. Det synes jeg dog ville være det rimeligste.

Så har jeg et direkte spørgsmål til den højtærede forsvarsminister, der slet ikke omtalte det, jeg sagde om den militære propaganda gennem skolerne. Jeg vil gerne direkte spørge, om det er med den højtærede forsvarsministers billigelse, og om den højt-

ærede forsvarsminister finder det rigtigt og forsvarligt over for de mange unge mennesker rundt omkring i vore skoler, at denne såkaldte militære erhvervsundervisning foregår — jeg kalder det altså militær propaganda, men det kan vi jo diskutere. Jeg kender en hel del til det selv, og i hvert fald er det ikke, skal vi sige noget naturligt, der her tales om. Det er en ganske bestemt propaganda, så vidt jeg har kendskab til det. Altså: finder den højtærede forsvarsminister det rigtigt, at denne militære propaganda fortsat foregår i vore skoler? Det vil jeg gerne bede om et bestemt svar på, hvis det er muligt.

Iver Poulsen: Den højtærede forsvarsminister kunne ikke godkende min opfattelse af sagkyndige og sagkundskab. Ministeren mente dog, at vi i hvert fald var enige om, at en klar ansvarsfordeling var ønskelig, og det er jeg absolut enig med den højtærede forsvarsminister i. Men ordningen efter dette lovforslag virker jo ikke i retning af at fremme en klar ansvarsfordeling. Er det ikke den højtærede forsvarsminister bekendt, at netop med indførelse af special-officersgruppen er der opstået visse komplikationer med hensyn til ansvarsfordelingen såvel inden for marinen som inden for hæren, men nok mest inden for marinen? Den ansvarsfordeling, vi har i dag, bliver jo ikke klarere ved det lovforslag, som her er til behandling.

Den højtærede forsvarsminister sagde også, at noget meget vigtigt var tilfredshed, og det skal jeg være den første til at indrømme, navnlig tilfredshed blandt mandskabet, men selvfølgelig også tilfredshed blandt befalingsmændene. Men hvad er baggrunden for den tilfredshed, der nu skal opnås? Jeg kan ikke se rettere, end at det er opfyldelsen af et krav om at opnå en officersgrad, som de mennesker, der kræver at få denne officersgrad, ikke har den uddannelse til at opnå, som man i hvert fald inden for dansk forsvar tidligere har krævet for at opnå en officersgrad. Hvis det er sådan, at man skal skabe tilfredshed ved at opfylde krav, som i hvert fald jeg vil kalde urimelige, når kravene ikke dækkes af den uddannelse, som må kræves, for at kravene kan opfyldes, tror jeg, vi er kom-

[Iver Poulsen.]

met lovlig langt ud med hensyn til at opfylde krav og skabe tilfredshed; så får det hele ingen ende.

Så siger den højtærede minister, at værnscheferne — lad mig sige det sådan — har affundet sig med forslaget. Jeg ville være meget glad, hvis den højtærede minister kunne oplyse, om værnscheferne vel har affundet sig med forslaget, men har måttet indordne sig under noget, som de eventuelt i en forhandling har præciseret som noget, de fandt ganske afgørende og vigtigt at beholde og ikke ændre. Den højtærede forsvarsminister rynker panden; han forstod vist ikke, hvad jeg sagde. Jeg antager, at der er ført visse forhandlinger, og jeg antager, at værnscheferne har haft lejlighed til at give deres mening til kende om dette forslag, og jeg vil meget gerne vide, hvad der ligger i udtrykket, at disse værnschefer har affundet sig med forslaget. Det tyder i hvert fald for mig på, at værnscheferne har haft alvorlig kritik at rette mod forslaget, og at de har affundet sig med noget, som de mener strider mod deres faglige indsigte og deres opfattelse. Jeg skal gerne gentage det tredje gang, hvis jeg ikke har udtrykt mig klart nok.

Forsvarsministeren (Poul Hansen): Jeg takker det ærede medlem for den efterhånden klare formulering af spørgsmålet, og jeg skal straks besvare hans spørgsmål om værnschefernes stilling. Jeg kan sige det på den måde, at chefen for flyvevåbenet kan gå ind for forslaget; det er i det hele taget ikke noget problem for flyvevåbenet at give fenrikker og overfenrikker officersstatus. For hærens vedkommende ligger det sådan, at dette, skal vi sige kompromisforslag i en vis forstand er fremgået af forhandlinger, som hærkommandoen har været temmelig stærkt inde i. Jeg kan måske sige det sådan, at ideen til det foreliggende lovforslag er kommet fra hærkommandoen. Det tyder på, at man, jeg vil nødig sige „kan gå ind for“, men jeg vil også mene, at „affinde sig med“ heller ikke er helt dækkende, men noget derimellem, så det ærede medlem skal ikke være bange for, at hærkommandoen er blevet undertrykt, hvis det er det, det ærede medlem mener.

Til det ærede medlem hr. O. Mathiasen

skal jeg blot sige, at det ærede medlem gjorde sig skyldig i endnu en misforståelse. Vi indkalder ikke lærere til civilundervisningen og til civiluddannelsen, men vi engagerer folk, både lærere og andre, som er interesserede i at give denne uddannelse.

Må jeg sige til det ærede medlem, at det, der, så vidt jeg kunne forstå på det ærede medlem, er tale om, og som det ærede medlem kritiserede, ganske simpelt er, at man i skolernes afgangsklasser giver en erhvervsorientering, og det, forsvarrets folk gør ved denne lejlighed, er, at de orienterer om erhvervs mulighederne inden for forsvaret. At det ærede medlem så kalder det propaganda, er en sag for sig. Det skyldes vel det ærede medlems særlige indstilling, men jeg kan ikke se, at der er noget galt i det. Jeg ville snarere sige, at det var galt, hvis man forholdt de unge oplysninger om de muligheder, der ligger her.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Victor Gram: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Det er meddelt mig, at *Hans Rasmussen* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om egnsudvikling m. v. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Hans Rasmussen* har vedkommende gruppe udpeget *Per Hækkerup*, som heretter er valgt.

Medlem af folketinget *Erik Hansen* har meddelt mig, at han ønsker til forsvarsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke oplysninger kan ministeren give om de fælles udgifter til den nyoprettede fælleskommando, og hvor stor bliver Danmarks andel af udgifterne?“

Medlem af folketinget *Hagen Hagensen* har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

[Formanden.]

„Vil finansministeren overveje at stille forslag om ændring af kontrollovens regler om virkning af ikke rettidig indgivelse af selvangivelse for personer, således at reglerne herom lempes overensstemmende med selskabsbeskatningslovens regler for ikke rettidig indgivelse af selvangivelse?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 25. januar, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om forsvarets personel.

2) *Forespørgsel til boligministeren af Thestrup m. fl.*

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om boligbyggeri.

Mødet hævet kl. 16.

49. møde.

Torsdag den 25. januar kl. 13.

Formanden: Det er meddelt mig, at *Hans Rasmussen* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om ændring af loven om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Hans Rasmussen* har vedkommende gruppe udpeget *Andreas Hansen*, som herefter er valgt.

Medlem af folketinget *Ib Thyregod* har meddelt mig, at han ønsker til forsvarsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren oplyse, hvilke planer regeringen har vedrørende de af militæret anvendte arealer i København, herunder Ryvangsområdet, hvorfra udflytning skal ske, og vil regeringen så vidt muligt søge boligbyggeri fremmet på områderne?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om forsvarets personel.

Valgt blev: *Victor Gram, Kaj Andresen, Brodthagen, Holger Eriksen, Jørgen Peder Hansen, Per Hækkerup, Frode Jakobsen, Aage Knudsen, Else-Merete Ross, Østergaard, From, Holger Hansen, Viggo Hauch, Gottschalk-Hansen, Baagø, Erik Kragh og O. Mathiasen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til boligministeren af Thestrup, Finn Poulsen, Erik Eriksen, Poul Møller, Harald Nielsen og Poul Sørensen.

„Hvad kan boligministeren oplyse om boligsituationen?“

Ordføreren for forespørgerne (Thestrup): Når det konservative folkeparti og venstre gennem vor forespørgsel til den højtærede boligminister foranlediger en boligdebat i tinget, er det naturligvis vor hensigt herigennem at få oplysninger om ministerens bedømmelse af boligsituationen, men det er også vor hensigt — og det er i alt fald for mig af endnu større betydning — at rette en opfordring til ministeren om at tage den førte boligpolitik op til revision og være med til sammen med oppositionspartierne at finde frem til de foranstaltninger, der i den foreliggende situation er de bedste for at komme ud af boligmangelen.

Boligspørgsmålet har desværre i alt for høj grad været gjort til et partipolitisk stridsspørgsmål. Resultatet heraf er blevet, at til trods for at der er gået henimod 17 år